

ŻYCIE SPOŁECZNE SOCIAL LIFE

Gmina żydowska organizowała działalność społeczną w formie bractw, do których przynależność była zaszczytem. Dobroczynność była obowiązkiem religijnym prawowiernego Żyda. W końcu XIX wieku powstały także nowoczesne towarzystwa i instytucje społeczne.

The social life of the Jewish Community was organized in the form of fraternities. Being a member of such a fraternity was a great honor. Charity was a moral obligation for all religious Jews. At the end of the 19th century they were transformed into contemporary social societies and organizations.

STATUT
Towarzystwa Dobroczynności dla Żydów
w Częstochowie.

I. CEL TOWARZYSTWA.

- § 1. Towarzystwo Dobroczynności dla Żydów w Częstochowie ma na celu dostarczenia środków dla poprawienia materialnego i moralnego stanu żydów w Częstochowie, bez różnicy poci, wieku stanu i powołania. Siedzibą Towarzystwa jest m. Częstochowa. Działalność Towarzystwa ogranicza się na m. Częstochowę i przedmieścia.
- § 2. Pomoc okazywana przez Towarzystwo może polegać w miarę środków na:
  - a) urządzenie kuchen ludowych, herbaciarni, taniach mieszkań, domu schronienia noclegowego, ochronki, szpitalu, ambulatorjum i t. p. zakładów i przy ścisłym przestrzeganiu wszystkich obowiązujących w danym przedmiocie praw i rozporządzeń władzy. Polega również na dostarczeniu odzieży, żywności i przytulku ubogim nie będącym w stanie udzieleniu ubo
  - b) na pon
  - c) na zao
  - d) na por
  - e) na ula
  - f) na udz

wskazaniem zasad w
Towarzystwa.
Rewizji dokonywa
najmniej 1/10 części cz
kowie czynią wzmiank
księgach.

Likwidacja

- § 37. O likwidacji Towa do prawomocności uch zawiadomieniach o zebra niona jak również obec terminie co najmniej 2
- § 38. Z chwilą postano wybiera niezwłocznie s dającą się z trzech osó zarządu wszystkie spr ogólnie zebranie ustala przez komisję rewizyjn kazuje tylko żydowski lającym na terenie mi

Częstochowa, dnia 23 stycznia 1923

Z a ł o ż y c i e l e.

Dr. Edward Kohn,
Józef Imich,
Maurycy Neufe

STATUT
Towarzystwa Dobroczynności
DLA ŻYDÓW
w CZĘSTOCHOWIE.

Drakornia S. KONA w Częstochowie.

Statut Towarzystwa Dobroczynności dla Żydów
The Charity for Jews Charter
zb. APCz

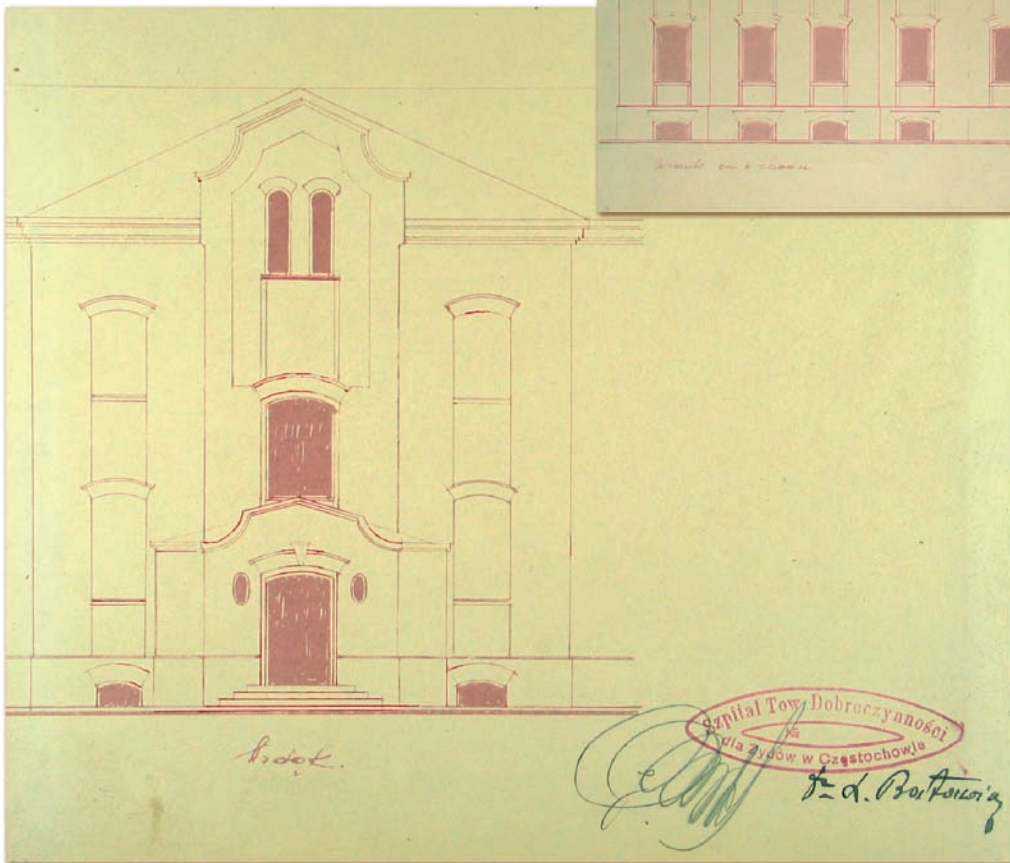
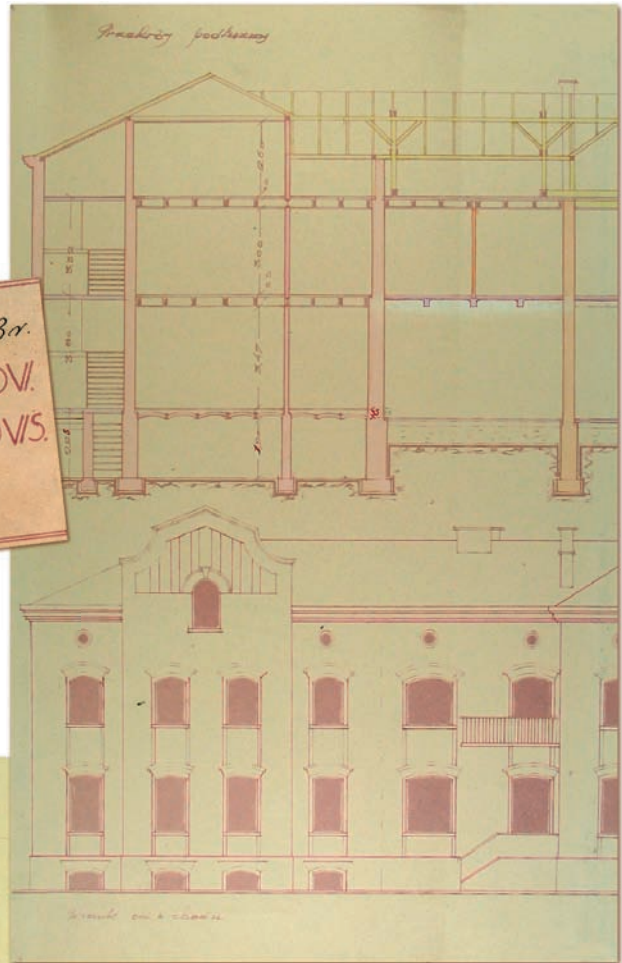
Szpital Izraelicki, rok 1913
Jewish Hospital, 1913
zb. MCz

W roku 1899 zrodziła się wśród członków Towarzystwa Dobroczynności dla Żydów idea budowy szpitala. W roku 1907 wyłoniona z Towarzystwa komisja powołała komitet budowy z Henrykiem Markusfeldem na czele. Prace budowlane rozpoczęto w 1908 roku, a ukończono w 1913. Budynek szpitala przed I wojną światową należał do najnowocześniejszych w mieście. Placówką aż do wybuchu II wojny światowej kierował dr Ludwik Batawia.

In 1899, the members of the Charitable Society for Jews developed a plan to build a hospital. In 1907 they created a committee headed by Henryk Markusfeld to undertake the task. The construction started in 1908 and was completed in 1913. Upon completion, the hospital met all modern standards. Until WW II dr Ludwik Batawia was the managing director.

PROJEKT K.A.P. № 247/33r.
DRZEBVDOWY PRALNI I DOBVDOW.
KOTŁOWNI DLA SZPITALA ŻYDOWIS.
W CZĘSTOCHOWIE
NA ZAWODZIU PRZY UL. MIROWSKIEJ

Projekt przebudowy pralni i dobudowania kotłowni dla szpitala żydowskiego z roku 1933
Redevelopment plans for the laundry and the boiler-room for the Jewish Hospital, 1933
zb. APCz

W niedzielę, d. 30 czerwca o godz. 11.30. w poł.
odbędzie się

Uroczystość otwarcia nowego lokalu Ochron

w świeżo nadbudowanym gmachu

przy ul. Fabrycznej (Przemysłowa) 11

na którą ma zaszczyt uprzejmie prosić W. P.

Zarząd Ochron

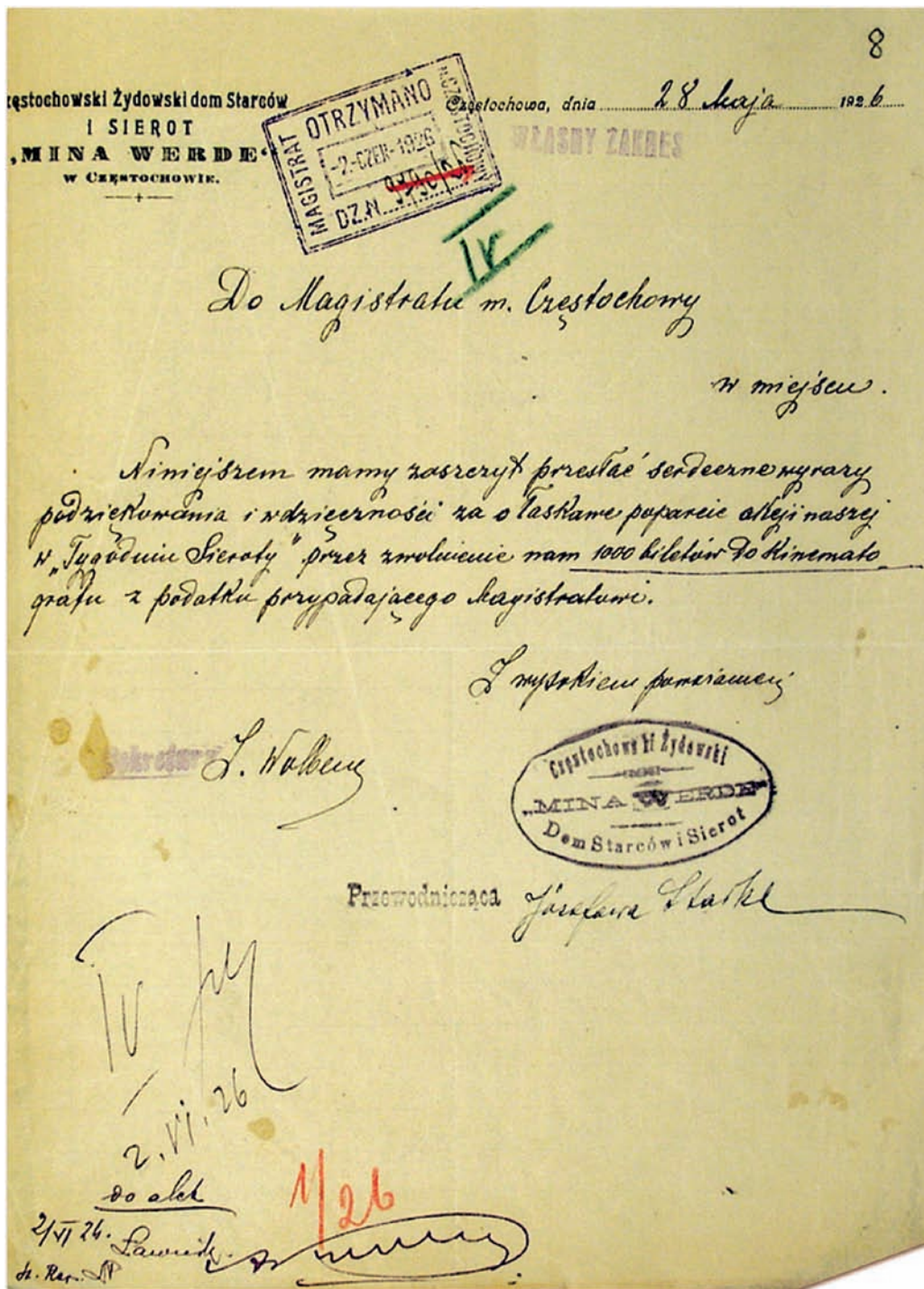
przy Tow. Dobroczyn. dla Żydów.

Częstochowa w czerwcu 1929.

A. Pławner

Zaproszenie na otwarcie nowego lokalu Ochron z roku 1929
Invitation to the opening of a new charity building, June 1929
zb. APCz

Pismo do Magistratu z pieczęcią Domu Starców i Sierot im. Miny Werde
Letter from the "Mina Werde" Jewish old people's home to the Municipal Council
zb. APCz

W listopadzie roku 1901, dzięki rodzinie Werde, powstał przy Towarzystwie Dobroczynności dla Żydów Dom Starców i Dom Sierot. Nazwano go imieniem Miny, jedynej i wcześniej zmarłej córki rodziny Werde.

In November 1901, Mr. and Mrs. Werde helped to found the Jewish old people's home and orphanage as a branch of the Charitable Society for Jews. It was named Mina Werde for the founders' only daughter, who died prematurely.

3

Spis 2

Osób, znajdujących się w Domu Starców
im. "Mina Werde"

N ^o bież.	Imię i Nazwisko	Wiek	Janina rodzinną	Uwaga
1.	Weinhold Chana	66.	Wież Łelów, gm. Włoszczowska	
2.	<u>Leor Lewek</u>	75.	Cyżochowa	Syn Hajera i Rejli
3.	Feldberg Simel	76.	Pilia, pow. Olkuski	
4.	Lejkowicz Hinda	60.	Pilia pow. Olkuski	
5.	<u>Frybel Frymex</u>	71.	Cyżochowa	uwaga w uw. dysansie
6.	<u>Lederman Neudel</u>	57	<u>Stępniskami</u> <u>m. Włoszczowskiej</u>	Syn Dawka i Estery
7.	Cudek Braunla	63.	"	
8.	Prądkowicz Prąca	66.	"	
9.	Prądkowicz Ruchla	70.	"	
10.	<u>Zygas Perla</u>	22.	"	epileptyczka leczona Młocera i Prąjdi
11.	Hydlań Perla-Isola	70.	Łelów, pow. Włoszczowskiej	
12.	Jakubowicz Estera	86.	wsi; Drecki pow. Włoszczowskiej	
13.	Moszkowicz Bernard	79	w. Kuszyna pow. Włoszczowskiej	
14.	<u>Kleinman Lejbis</u>	82	Cyżochowa <u>Stępniskami</u> <u>m. Włoszczowskiej</u> <u>chany</u>	Syn Asona i Dwojny

8

Do liста z dnia 17 Kwieśnia 1916
do Magistratu miasta
Cyżochowa.

Lista osób przebywających w Domu Starców im. Mina Werde z roku 1916
List of residents from "Mina Werde" Old People's Home, 1916
zb. APCz

Budynek przy ul Krótkiej 17,
gdzie znajdował się pierwszy żydowski dom dziecka,
lata 30-te XX w.

A house at 17, Krótka Street,
where the first Jewish orphanage
in Częstochowa was located
in the 1930s

CzY, s. 71

Grupa kobiet z domu starców
A group of women from the old people's home
CzY, s. 105

Żydzi z domu starców studiujący Talmud
Jews from the old people's home studying the Talmud
CzY, s. 105

Grupa mężczyzn z domu starców
A group of men from the old people's home
CzY, s. 105

Zdjęcie z domu sierot podczas zajęć praktycznych
Children in the orphanage during do-it-yourself classes
CzY, s. 106

Dzieci z domu sierot z panią F. Sztarke
Children from the orphanage with Mrs. F. Sztarke
CzY, s. 105

Półkolonie w Ostrowach
Day camp in Ostrowy
CzY, s. 112

Zakład Towarzystwa Ochrony Zdrowia (TOZ) dla Żydów organizował między innymi kolonie i półkolonie dla dzieci, prowadził w trzech publicznych szkołach powszechnych dożywianie uczniów żydowskich, ochronkę dla dzieci w wieku przedszkolnym, przychodnię dla niemowląt i przeciwgruźliczą.

The Health and Hygiene Society for the Jews (TOZ) organized summer camps for children, provided supplementary meals for Jewish children in three public elementary schools, a nursery for small children, health care center for babies and for TB patients.

Nr 1/27

23175/27

Do

Starostwa Częstochowskiego

136
805

Niniejszym podajemy do wiadomości, iż na antycypacyjnym rocznym zebraniu członków naszego stowarzyszenia, odbytym w dniu 7^{go} maja r. b. został dokonany wybór nowego zarządu o następującym składzie osobowym:

- 1) Rozenwajg Jozek
- 2) Halberg Motel
- 3) Jakubowicz Dawid
- 4) Barmkonegg Mich.
- 5) Grünberg Mojżesz
- 6) Hajs Jakub
- 7) Laskowski Abram

a jako kandydaci: Hajdman Rafal 2) Beserylik Jakub 3) Szuper Mirjam.

Do Komisji Rewizyjnej: 1) Hierabicki Samuël 2) Jakubowicz Fajgel 3) Roniszfelster Mordechaj z porucamiem

136
144

Starostwo Częstochowskie
 Wzrostano dnia 31 maj 1927
 L. 23175/27
 Znak
 Waga

Stowarzyszenie „STRZECHA ROBOTNICZA” CZĘSTOCHOWA
 Przewodniczący *Rozenwajg*
 Sekretarz *Halberg*

Częstochowa, dn. 28/V 1927. Komisja Rewizyjna 7/5-1927

Na zebraniu powołanym konstytucyjnym zostali obrani: 1) Rozenwajg Jozek - jako przewodniczący 2) Halberg Motel - sekretarz 3) Jakubowicz Dawid - wice-przewodniczący 4) Laskowski Abram - skarbnik

Sekretarz: Halberg

Skład Zarządu Stowarzyszenia „Strzecha Robotnicza” z roku 1927
The board members of the “Strzecha Robotnicza” Association, 1927
zb. APCz

284

Lista

Antonina Zarzeka Towarzystwa pomocy
przeciw nędzy wyjątkowej p. n. „Bejs
Lechem” (Dział Chleba) w Czeskiej
Sporządzone 28 lutego 1927

Imię i nazwisko	Stano- wisko w kraju	Zawód
Hydor Freund	Prac.	książka domu
Edward Janowski	Wiceprez.	dyrektor
Mendel Sontag	"	„Kuchnia”
Bernard Boeian	kasjer	Wzrost, dru- karstwo
Janek Tusch	członek	kuchnia
Josef Wien	"	"
Samson Klein	gospodar	"
Wawa Braunow	"	"
Leon Kongreski	członek	"
Raja Windman	"	pośrednik
Michał Reder	"	emeryt
David Tolbert	"	kuchnia
Katarzyna Fein	"	pracownica
M. Kopak	"	kuchnia
Samuel Ferleger	"	"
Leokadia Kral	"	"
Raja Baum	"	"
Salomon Pererow	"	Wzrost
Bram Gumacher	"	kuchnia
Abraham Gerslajn	"	"
Per Koryniewicz	"	dykt. kuchnia
Mordcha Puchowicz	"	"
Janek Sitybel	"	"
J. Kuplanow	"	pośrednik

285

Kandydaci:

1	M. H. Sperberg	Kuchnia	Kuchnia
2	Mendel Fogel	"	"
3	Per Potanowicz	"	Wzrost, drukarnia
4	Hydor Helman	"	kuchnia
5	Rajcha Meidel	"	Wzrost, drukarnia
6	Lea Kongreski	"	Wzrost
7	Samuel Kiedrzycki	"	Kuchnia
8	Raja Januchowicz	"	"

Do Nowej Komisji

1	p. Krak Kofler	emeryt
2	David Dobryński	Wzrost
3	David Wien	"
4	Salomon Pererowicz	kuchnia
5	Chil Goryniewicz	Wzrost

 Przewodniczący: *Raja Kopylowicz*
Hydor
Januchowicz

Lista członków Towarzystwa Pomocy Przeciw Nędzy Wyjątkowej pod nazwą „Bejs Lechem” z roku 1927
 The “Bejs Lechem” (House of Bread) Charitable Society against Extreme Poverty board, 1927
 zb. APCz

Organizacja
"Hacyjonim"
Częstochowa,
Judejskiego 13

*na ad. ofi. Schenfeld
zaproszenia
21/3/25*

10590

405-326

Częstochowa dnia 19. marca 1925

Do

Starostwa

w Częstochowie.

Komunikujemy niniejszym, że został utworzony
w Częstochowie Komitet dla uczczenia Uroczystości
otwarcia Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie.

Prezydjum Komitetu tworzą:

Pp. Abraham Schenfeld, Aleja 38

Samuel Niemirowski, " 35

Izydor Częstochowski, " 41

Henryk Zylberberg, " 33

wszyscy zamieszkali w Częstochowie.

W najbliższych dniach pozwolimy sobie po-
dać dokładny program uroczystości.

Sekretarz:

Prezes:

Kilue

Kal

10590/1

*zmięto do
m. inon
A/c
Zal 13*

Informacja z 19 marca 1925 roku o powstaniu w Częstochowie komitetu dla uczczenia uroczystości otwarcia Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie

Document informing of the establishment of the committee set up to celebrate the opening of The Hebrew University in Jerusalem, Częstochowa, March 19, 1925

zb. APCz

Komitet Pomocy Studentom Żydom
w Częstochowie

60
Częstochowa, 2 sierpnia 1922.

D.

37
Starostwa Częstochowskiego
w Częstochowie

Parując się na wiadomości lin. Spaw Wernyckiej
N. B.P. 2745, zatytułowane o niewierzytelności odpisie, donosimy
uprzejmie, że powstał w Częstochowie oddział Komitetu Pomocy
Studentom Żydom "Auxilium Academicum Judaicum" w składzie
następującym:

Jan Glikson przewodniczący - Aleja 35

Edward Kohn wiceprzewodniczący - Aleja 31

Stefan Koenigold sekretarz - Kiełmiński 13

Mieczysław Konarski zastępca sekret. - Spadek 2

Dawid Szwarc skarbnik - Koszarski 39

Mosze Kohn zastępca skarbn. - Kilińskiego 4

Ludwik Batavia, Artur Broniatowski, Symon Chajpisin,

David Zinkhorn, Bernard Epstein, Samuel Solostein, Gustaw

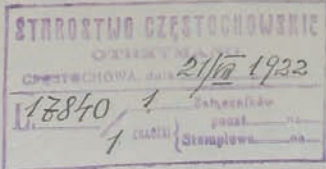
Kohn, Ludwik Lipski, prof. Markusfeld, Jachim Marko

wicz, Zygmunt Proport.

Komitet Pomocy Studentom Żydom
w Częstochowie

Przewodniczący: J. Glikson

Sekretarz: M. Koenigold

Informacja o powstaniu w Częstochowie
Oddziału Komitetu Pomocy Studentom Żydom
oraz skład zarządu z 2 sierpnia 1922 roku

Letters announcing the establishment of the Częstochowa branch
of The Jewish Students Aid Committee,
August 2, 1922
zb. APCz

24

S T A T U T

Związku żydowskich inwalidów wdów i sierót wojennych
w C z ę s t o c h o w i e .

§ 1.

Nazwa, siedziba i charakter Związku.

Nazwa Związku opiewa : " Związek Żydowskich Inwalidów Wdów i Sierót Wojennych w Częstochowie". Siedziba Związku jest Częstochowa.

Związek powyższy posiada charakter osoby prawnej a zastępuje go na zewnątrz przewodniczący względnie jego zastępca .

§ 2.

Cel Związku .

Celem Związku jest ochrona prawno-ekonomiczna i kulturalna nast:

a/. inwalidami Żydami, którzy wskutek służby wojennej, działań wojennych lub też stosunków wojennych zostali poszkodowani fizycznie,

b/. wdowami i sierotami pozostałymi po wspomnianych inwalidach,

c/. wdowami i sierotami po poległych /zaginionych/ względnie wskutek trudów wojennych lub w niewoli nieprzyjacielskiej zmarłych wojskowych Żydach.-

Do osiągnięcia powyższych celów mają służyć :

1/. interwencja prawna,

2/. pomoc w wypadkach choroby przez bezpłatną pomoc lekarską, bezpłatne lekarstwa event. zapomogi,

3/. udzielenie powyżej wspomnianym osobom pomocy materialnej, celem stworzenia podstawy ich bytu, lub poprawienia warunków życiowych w formie zapomóg pieniężnych, lub materialnych / w naturze/ względnie pożyczek bezprocentowych,

4/. szerzenie oświaty i kultury..

5/.

Żona nieślubna i dzieci nieślubne będą traktowane na równi ze ślubnymi.-

Sieroty mogą korzystać z akcji Związku tylko do ukończonego 14-tego roku życia.

W wypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie, można

10
יה "שומר-שבת והדת" בפולין

Stow. „SZOMRAJ-SZABOS W'HADAS” na Rzeczpospolitę Po

Zatwierdz. przez M. S. W. za № B. B. 1424. * מאשרה ע"י הממשלה

רכז בורר שה: דזיעלנא 3. — 3. Centrala w Warszawie: Dzielna 3.

I. dz. 422/30

Warszawa 31. marca 1930 r.

Dr
R. P. Starosty
w Bzostoch

Zawiadomienie

Stosownie do § 2 statutu naszego Stowarzyszenia potwierdzonego postanowieniem Ministerstwa Spraw Wewnętrznych z dnia 12 października 1925 r. za № 53.13.5279/25 wciągnięty do rejestru Stowarzyszeń i związków za № 1424. (odpis statutu załączony)

Mamy zaszczyt komunikować, że w dniu dzisiejszym założony został oddział stowarzyszenia w m. Bzostochowiu

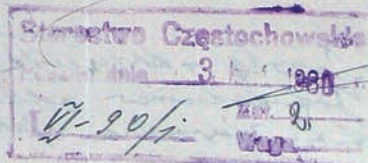
Naznaczony przytem, że na czele tego oddziału stać będzie pan Rabin Henocho Justman z m. Bzostochowiu

Prosimy o przyjęcie tego do wiadomości.

Przes

Secretarz

Zawiadomienie o założeniu częstochowskiego oddziału Stowarzyszenia „Szomraj-Szabos W'hadass”, na czele którego stał Rabin Henocho Justman, 31 marca 1930

Document announcing the establishment of the Czestochowa branch of the “Shomrey Shabbat V'hadass” Association, managed by Rabbi Henocho Justman, March 31, 1930

zb. APCz

Lwiazek
miejscowego Harcerstwa Mieszczańskiego
im. J. Trumpeldora
ul. Kilińskiego w Częstochowie.

do

Starostwa

m. Częstochowy

Niniejszym upraszamy Komunikację, iż zorganizowano się w naszym
mieście gniazdo Lwiazek Żydowskiego Harcerstwa Mieszczańskiego im. J. Trumpel-
dora, którego kierownikiem jest p. Perec Laskier zamieszkałym przy ul. Kiliń-
skiego № 9.

Kierownik gniazda: P. Laskier

Częstochowa dn. 28 sierpnia 1930 r.

28 sierpnia 1930
11-379

VI

do 24. X. 30
pod. do zarządku

do
miejsc. w. / Br. Laskier
w Częstochowie

do władz miasta i ~~Starostwa~~
zgodnie z zarządzeniem - nadzoru
kierownika i informacja do nadzoru gniazda
z/d. kierownika

11/11/30
21/11/30

Jan. 10. 1930

11/11/30
6296/30

11/11/30
Jan. 10. 1930

List z 28 sierpnia 1930 roku do Starostwa miasta Częstochowy, informujący o powołaniu w Częstochowie gniazda Związku Żydowskiego Harcerstwa Mieszczańskiego z druham zastępowym Perecem Jaskierem, zamieszkałym przy ul. Kilińskiego 9

The J. Trumpeldor Townsfolk Jewish Scouts Association in Poland, the Częstochowa troop wrote to the County Office on 28th August, 1930: A troop was established in our city with Perec Laskier of 9, Kiliński Street as its leader
zb. APCz

Częstochowa d. 20/XI . 1922 r. 160

Do
S T A R O S T W A
w C z ę s t o c h o w i e

O d 10 c i u członków założycieli
„ Stowarzyszenia specjalnej nauki Bib
liji ” w C z ę s t o c h o w i e niżej podpisa-
nych:

- 1) Zajawła Swiderskiego ul. Frażkowska 7. 2) Al
- tera Pinkusa Sydeckiego St. Rynek 24. 3) Majera
- Szyper Mostowa 13. 4) Pereca Szajnera Senator-
ska 3. 5) Hersz-Lajzera Szajkiewicza Garncarska
- Nr. 64. 6) Jankła Secemskiego W. Rynek 2. 7) Benja
- na Musena Altmana Nadrzeczna 60 8) Lipmana Naj
- mana Nadrzeczna 20. 9) Zaimana Waksmana St. Ry
- nek 29. i 10) Lewka Kac Warszawska 21.

P O D A N I E

Wymienieni wyżej członkowie proszą najpokorniej
Sz. S t a r o s t w o o zalegalizowanie stowarzy
szenia p.n. „Stowarzyszenia dla specjalnej na
ki bibliji w C z ę s t o c h o w i e ” na zasadzie statu
tów, jakie do niniejszego załączamy w 2 egzem
plarzach, przez nas własnoręcznie podpisanych z
formalnym poświadczeniem naszych podpisów.

Również załączamy kwit kasy Skarbowej
w C z ę s t o c h o w i e na dowód wniesienia 500 mb. na

rachunek Województwa Kieleckiego o
ogłoszenie o rejestracji tego stowarzyszenia w dzienn
Wojewódzkim. I raczył wydać nam zaświadczenia, że dnia
siejszego wpłynęło podanie o założenie wspomnianego a
rzyżnienia- z poważaniem

Benyamim natan szajner
Harasz Lajzer Szajkiewicz
Lipman Waksman
Miler Pinkus
Majera Szyper
W swiderski
Zaim Waksman
Tarachi, Pereca Szajner
Leon Kac
J. Secemski

Lista członków założycieli
Stowarzyszenia Specjalnej Nauki Biblii
oraz podanie z prośbą
o zezwolenie na działalność,
20 listopada 1922

The Association for Special Teaching of Bible
in Częstochowa, list of founding members
and a letter from 1922 to the County Office
applying for the operation permit
zb. APCz

Do
Starostwa m. Częstochowy.

Stowarzyszenia „Ahawaj Torah” z
siedzibą w Częstochowie w domu mod.
liternym „Beth Hamidrasz” przy
ul. Nadrzecznej 32.

Podanie.

Wskazując przy niniejszym 4 (cztery)
egzemplarze statutu naszego stowarzyszenia
oraz na koszt ogłoszenia o rejestracji w „Dzienniku
Urzędowym” niniejszym uprzejmie prosimy
Gł. Starostwo o zarządzenie rejestracji naszego
stowarzyszenia.

Częstochowa
d. II/VII-1923.

Davidowiec Olga F.

Moshe Orynski

Abraham Wajsman Torogowa

Wniosek
18 Lipca 1923
Dnia jedynastego lipca
dziewięset dwudziestego trzeciego
1923 r. w m. Częstochowie
komendantkę swoją przy ul. Panny Marii pod № 22 utrzy-

niający, zaświadczam, że powyższe podpisy i odciski pieczęci
w mojej obecności własnoręcznie przez osobice imię
znanych pismarzy: Icha Davidowicza, Moshe
Orynskiego i Abrahama Wajsmana w mieście Częstochowie
zamięskanych, jak również zaświadczam, że dotychczas
wymienionych osób. - Pobrano gotówkę opłaty
stemplowej dwudziestu trzech marek. -
p.o. Koderjuse A. Kanderjuse

List z 18 lipca 1923 z prośbą o rejestrację Stowarzyszenia „Ahawaj Torah” z siedzibą przy ulicy Nadrzecznej 32

The “Ahawaj Torah” Association in 32, Nadrzeczna Street in the Beth Hamidrash – registration application, July 18, 1923

zb. APCz